

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΕΝ ΑΥΛΙΔΙ

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΗΡΩΔΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΘΙΑΣΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣ κ. Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ

Στή στήλη αυτή καθιέρωσα μίαν άρχή, πολέμια εύκολης επιδείξεως φιλολογικών γνώσεων: να μην προβαίνω στην ανάλυση των κλασσικών θεατρικών έργων. 'Ο θεατρόφιλος δεν περιμένει να πληροφορηθή από τις στήλες θεατρικής κριτικής των εφημερίδων για τη λογοτεχνική αξία του Αισχύλου, του Σαίξπηρ, του Μολιέρου, του Γκαίτε και του Ίψεν. 'Υπάρχουν συγγράμματα και έγκυκλοπαίδεις όπου άνθρωποι, πολύ άρμοδιώτεροι από έμένα, ασχολούνται, με αυτά τα θέματα, κατά τρόπον έγκυρότατο. Έμένα, όσον άφορά το κλασσικό δράματολόγιο, ό ρόλος μου περιορίζεται να κρίνω άν ή δείνα συγκεκριμένη θεατρική έρμηνεία ήταν καλή ή κακή, και για ποιο λόγο.

Δεν ξέρω γιατί, αλλά σήμερα θά παραβιάσω τον κανόνα: και θα εκφράσω μερικές... άσχετές σκέψεις μου, για την «Ιφιγένεια εν Αύλιδι» του Εύριπίδη. Έγγραψε πολλές και ώραιες τραγωδίες ό μακαρίτης. Άλλά πολλές, πάρα πολλές: ένενήντα δύο, στο διάστημα σαράνταεννέα χρόνων. Δηλαδή κάτι λιγότερο από δυό τραγωδίες τό χρόνο. Έμπνευσις θηριώδης, που προκαλεί τό δέος! Εύχέρεια καταπληκτική! Όπως-δήποτε, μέσα σέ μιά τέτοια μαζική παραγωγή, ή ποιότης δεν μπορεί να διατηρηθή πάντοτε σέ ύψηλά επίπεδα. Ήδη οι φιλόλογοι της Άρχαιότητος όμοφώνως χάρισαν τις τραγωδίες του Εύριπίδη σέ τρεις ποιητικές ομάδες. Καθόσον θυμάμαι, ή «Ιφιγένεια εν Αύλιδι» δεν άνήκει στην Α' ομάδα... 'Επί πλέον, όπως είπαμε στο σημείωμά μου για τον σφοδρικό «Οιδίποδα επί Κολωνώ», με τον Εύριπίδη ή τραγωδία εγκαταλείπει τά πλαίσια της θεϊκής Είμαρμένης, για να προσαρμοληθή στα μέτρα του ανθρώπινου παράγοντος. Είναι, δηλαδή, σάν όφεινται του ρεαλιστικού θεάτρου, όπου βασικός παράγων των έξωτερικών παθών είναι τό έσωτερο πάθος μας. Την άποψι αυτή την άπαιτεί ό ρασιοναλισμός του δευτέρου ήμίσεος του Ε' π.Χ. αιώνα, ό άκρως αντίθετος πρós τη θεοσέβεια του πρώτου ήμίσεος του ίδιου αιώνα. 'Ο Άριστοφάνης — ό τοποθετημένος πολιτικώς και κοινωνικώς στην συντηρητική άκρη Δεξιά — διακωμωδεί τό Θεό στον «Πλούτο» όσο δεν τόλμησαν να τό κάνουν οι αντιθρησκευτικοί λογοτέχνες της σημερινής Ε. Σ. Σ. Δ. Κανονικά, μέσα σ' αυτή την άτμόσφαιρα της άθείας, ό Εύριπίδης θά έπρεπε να παρατήρη ως πηγή έμπνεύσεως τη Μυθολογία (δηλαδή την Άγία Γραφή της έποχής του) και ν' άντλήση τά θέματα των τραγωδιών του από την καθημερινή ζωή. Δεν έχει όμως την δυνατότητα να τό κάνει. Έτσι, παράγεται ένα «ύβριδιον» λογοτεχνικών ειδος όπου τό Θεόν άνακατεύεται μεν στις ύποθέσεις των ανθρώπων, χωρίς όμως να επηρεάζη τις πράξεις τους. Λόγου χάριν στην «Ιφιγένεια εν Αύλιδι», παρουσιάζονται οι Έλληνες των μυθολογικών χρόνων, που πιστεύουν άκράδαντα πως όχι μόνον ύπάρχει θεότης, αλλά' ότι ή εν λόγω θεότης διέπεται από τους έξής πρωτογονικούς παραλογισμούς: 1) Θυμών από την δείνα πρξί ή τότε παράλειψι του Άγαμέμνονος.

2) Την τιμωρία που θά έπρεπε να περιορίση στο πρόσωπο του «άσχετους» Άγαμέμνονος, την επέκτεινει στο σύνολο των Έλλήνων, μην στέλλοντας ούριο άνεμο για ν' άποπλεύση ό Στόλος τους.

3) Για να συγχωρήση τον πταίστη Άγαμέμνονα — και κατά δική προέκτασι τον μη ένοχο Έλληνικό Λαό — δεν άπαιτεί την τιμωρία του πταίστου, αλλά της θυγατέρας του, της άθώας Ιφιγένειας και 4) ή τιμωρία αυτή συνίσταται σέ ανθρωποθυσία.

Είναι ιστορικώς έξακριδωμένο πως έτσι σκέπτονταν κι' έπίστευαν οι πρωτογονοί Έλληνες του 1Γ' αιώνα π. Χ. 'Ο Εύριπίδης, γράφοντας την τραγωδία του 800 χρόνια άργότερα — σ' έποχή πολιτισμού ύψιστου και «κατιόντος» πρós τό ρασιοναλισμό — πέφτει στο άτοπο ενώ παραδέχεται στους ήρωές του, ψυχοδοστροπία πρωτόγονη ως πρós την θρησκευτική τοποθέτησί τους, να την συμπληρώνη με ψυχοδοστροπία σχεδόν όρθολογική ως πρós τις ύπολοιπες αντιδράσεις τους. Με άλλα λόγια είναι σάν ένας σημερινός λογοτέχνης να έγγραφε ένα δράμα όπου ό άγιος Γεώργιος θυμωμένος από την άσέβεια του Διοικητού της 2ας θωρακισμένης Μεραρχίας, έμποδίζει την κανονική λειτουργία των κινητήρων των άρμάτων μάχης. Για να ξεθυμώση, άπαιτεί να σφαχθή ή θυγάτηρα του Μεράρχου, όπερ και γίνεται. Πεθαίνει δε εύτυχισμένη ή εις Μεράρχου, διότι με τη θυσία της εξασφαλίζεται ή νίκη των Έλληνικών ένόπλων δυνάμεων! Είναι πολύ ώραία τά πατριωτικά (και όλίγον τι σωθινιστικά) λόγια που ό Εύριπίδης δάζει στο στόμα των Ιφιγένειας: «Χάρις στη θυσία της ζωής μου, ό πολιτισμός των Έλλήνων θά κατισχύση της βαρβαρότητος των Τρώων!». Άλλά ό άνθρωπος του Ε' π. Χ. αιώνα θά μπορούσε να πη στον Εύριπίδη, «Τί άνακατεύεις τό φάνη με τό ρετσινόλαδο; Οι πρós 800 χρόνων πρόγονοί μας ήσαν άρκετά δάρδαροι ώστε να πιστεύουν πως οι θεοί τους έξευμενίζουν με ανθρωποθυσίες άθώων! Ποιόν, λοιπόν, πολιτισμό πρόκειται να διασώση ή θυσία της Ιφιγένειας; Κι' από ποιά βαρβαρική άπειλή; Μπορούσαν οι Τρώες να ήσαν πιο δάρδαροι από τους ανθρωποθυσιαστας Έλληνες; Παράκαλώ, σουλούπανε καλύτερά την θέσιν των τραγωδιών σου!». Καί, φαίνεται, πως, κατά κάποιο τρόπο, του τό είπαν, διά γραφίδος Άριστοφάνους. Θά μου άντιλέξετε ότι ό Άριστοφάνης διακωμώδησε και τό Σωκράτη. Έδώ ύπήρχε σκοπιμότης να έξουδετερωθή ένας έπίφοδος αντίπαλος της πολιτικής παραστάξεως του Άριστοφάνους. Ένώ τίποτα τό παρόμοιο με τον Εύριπίδη. Πολιτικώς όμοφρονες ήσαν — συντηρητικοί, άριστοκρατιζόντες — κι' ένωμένοι με προσωπική φίλια. Έσπομένως...

Κουράστηκε αυτή ή στήλη να επαναλαμβάνη κατά κόρον τις άντιλήψεις μας για τον τρόπο σκηνικής έρμηνείας της τραγωδίας. Οι άναγνώστες μας έλπίζω να είναι πιο κατατοπισμένοι — άν όχι μαίλιντισμένοι. Συνεπώς, κρίνοντας την παρουσία της «Ιφιγένειας εν Αύλιδι» από τό Έθνικό Θέατρο, θά περιορισθώμε να αναφέρουμε πως ό κ. Κώστας Μιχαηλίδης άρκεσθηκε ν' ακολουθήση τη σκηνοθετική πεπατημένη που χάραξαν οι άλλοι σκηνοθέτες του ίδιου Θεάτρου. Του άναγνωρίζουμε ότι ή χορογραφία του ήταν έξαιρετικώς έπιτυχής εν σχέσει με την γενικώτερη άτμόσφαιρα της σκηνοθεσίας — έφ' όσον, δέβαια, παραδεχθώμε πως ή εν λόγω άτμόσφαιρα είναι ή άρμόζουσα. Του άπονέμουμε έπαινο, διότι, παρ' όλο τό εσπρεκώρε κατάφερε ό λόγος των χωρικών να φθάση σαφέστατα στ' αυτιά των άκροατών. Καί, γενικώς, άγαγνώ-

ρίζουμε ότι κατεβλήθη έπιτυχής προσπάθεια για να κάκουσθή και να κατονηθή τό κείμενο. Πέρα όμως από αυτά τό καθαρώς τεχνικά προτερήματα, τίποτα τό καλλιτεχνικώς αξιόλογο έχουμε να παρατηρήσουμε. Άπεναντίας όμολογούμε πως κάποιος κραυγαλέα μελοδραματικός τόνος, πολύ μάς ένόχλησεν έστιν ότε.

Μάς είναι δύσκολο σέ ποιές αίτιες να καταλογίσουμε την έπιτυχή άπόδοσι ώρισμένων ήθοποιών και την άποτυχή των ύπολοίπων. Σ' αυτούς τό γένος ή ό φόβος; Ή στο σκηνοθέτη;

Έπειδή δεν θέλω να πικράνω καλούς φίλους, δεν θ' αναφέρω ούτε ένα όνομα. Περιορίζομαι να είπω ότι από τους όκτώ συνολικώς ήθοποιούς, οι τέσσερις ήσαν κάτω του μέτριου, οι τρεις πολύ καλοί και ένας μόνον έξαιρετος.

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

»